

A photograph of two ponies grazing in a field of tall, dry grass. The scene is illuminated by warm, golden light, likely from a low sun, creating long shadows and highlighting the texture of the grass and the ponies' coats. One pony is in the foreground, facing right, with a white body and brown patches. The other pony is slightly behind and to the left, also grazing.

provinsje fryslân
provincie fryslân

De Topnatuur van Vlieland

Natura 2000 beheerplan

Voorwoord

Europese topnatuur

...en dat is Vlieland! Het hoort bij het natuurnetwerk Natura 2000. Dit netwerk ligt door heel Europa en Vlieland is daar onderdeel van. Wij hebben als provincie de taak om deze natuur te beschermen en waar mogelijk te versterken. Daarvoor zetten wij maatregelen in die u allemaal in dit boekje kunt lezen. Die maatregelen zijn belangrijk, want de Wadden zijn gekozen tot mooiste natuurgebied en dat willen we natuurlijk zo houden!

Natuur is van iedereen

We zetten ons in om de beschermde plant- en diersoorten een handje te helpen. We doen van alles voor de natuur, om zo bij die Europese topnatuur te blijven. Zo zorgen wij

voor een gevarieerd duinlandschap met de kenmerkende planten en dieren. Ik vind het belangrijk dat de natuur van onze inspanningen profiteert, maar ook de mensen. Want wij willen toch allemaal kunnen genieten van de prachtige natuur?

Mienskip op ien

Wij doen het niet alleen als provincie. Wij werken samen met de gemeente Vlieland, Wetterskip Fryslân, Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat. Daarnaast kunnen inwoners of andere geïnteresseerden ook meedenken over de plannen. De maatregelen die we moeten nemen om de natuurwaarden hoog te houden staan namelijk niet allemaal vast. Daarom hebben we werksessies en bijeenkomsten georganiseerd om samen tot mooie plannen te komen.

Johannes Kramer,
Deputearre provinsje Fryslân

Een mooi eiland nog mooier maken

Vlieland is onderdeel van het Natura 2000-netwerk. Een netwerk dat de Europese Unie heeft opgezet om de uitzonderlijke natuur in Europa te beschermen. Binnen dit netwerk liggen de mooiste natuurgebieden. De natuur op Vlieland is daar dus onderdeel van. Het is belangrijk om de bijzondere natuur van Vlieland te behouden en waar mogelijk te versterken. In deze brochure vindt u informatie over het Natura 2000-netwerk en waarom Vlieland binnen dit netwerk ligt. Want wat maakt dit eiland zo bijzonder? Wat doen we eigenlijk om dit gebied zo mooi te houden?

Wist u dat....

*Er in Nederland in totaal 166 Natura 2000-gebieden liggen?
20 daarvan liggen in de provincie Fryslân.*

*Op geen enkel eiland ligt zo'n uitgestrekte zandvlakte
als de Vliehors. Hier hebben zee en wind vrij spel.*

 Natura 2000-begrenzing

Natura 2000-gebieden

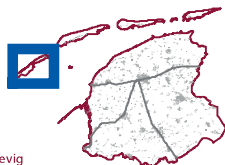
 Duinen

 Noordzeekustzone

 Waddenzee

Bron:
Natura2000: Min., v. EZ
ondergrond: Kadaster/Esri

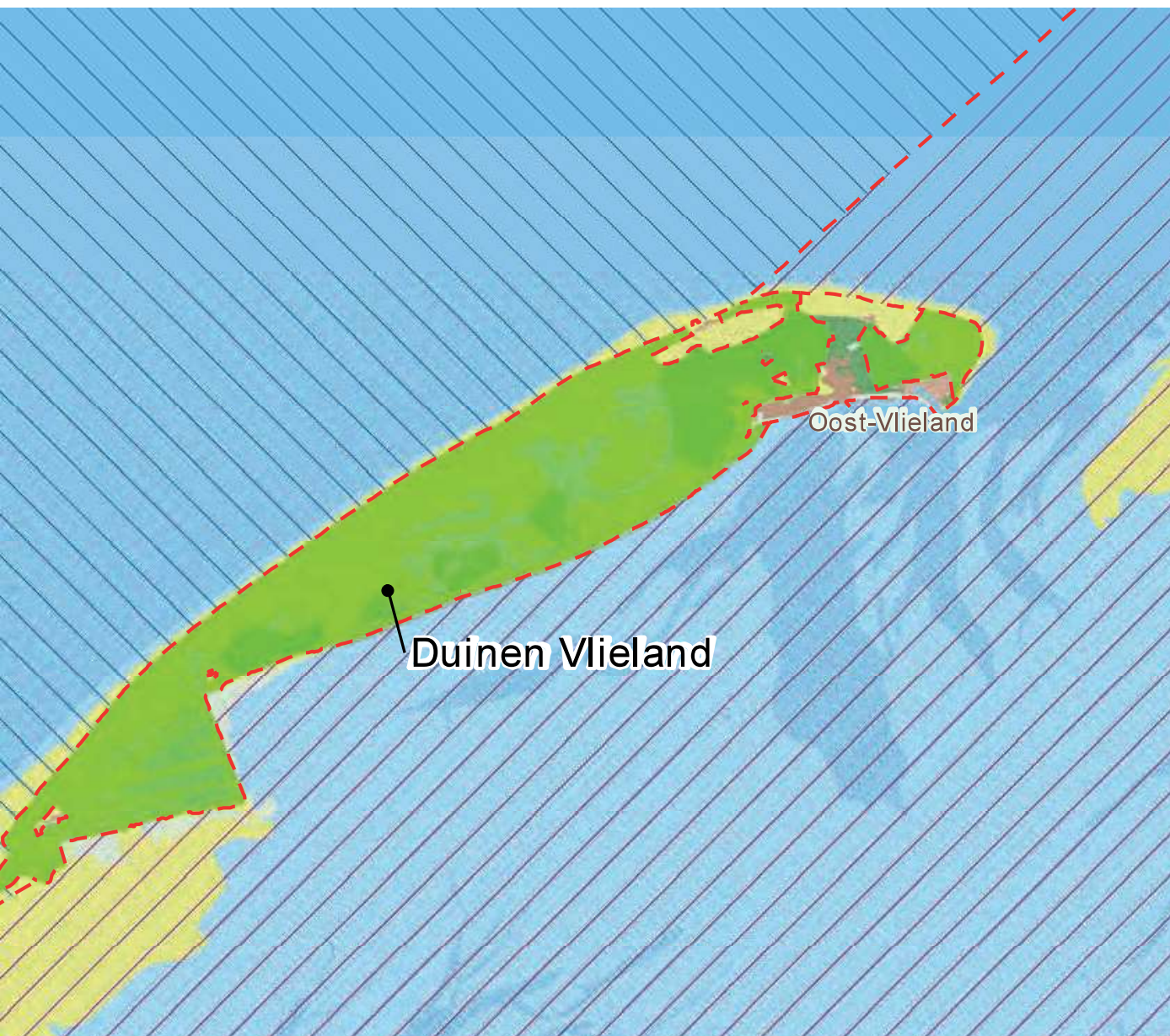

0 0,5 1 1,5 km

Bestanden zijn aan gebruiksrestricties onderhevig
29 maart 2018
Q:\Opdracht\Communicatie\kaarten\N2000eilanden_20180302\N2000eilanden.mxd
kaart: cluster Cijfers & Kaarten

*Kaartje met de ligging
en grenzen van de
Natura 2000-gebieden
op Vlieland*

De Natura 2000-gebieden van Vlieland

Het hele eiland behoort tot het Natura 2000-gebied, behalve het dorp, camping Stortemelk en een zone tussen dorp en camping. Het zijn de Duinen van Vlieland, de Noordzeekustzone en de Waddenzee waarmee Vlieland tot het Europese natuurnetwerk hoort.

Bloeiend lamsoor kleurt het Westerse Veld paars.

Brede orchissen kleuren de randen van de Eerste Kroonspolders roze.

Wat maakt de natuur op Vlieland zo bijzonder?

Vlieland is anders dan de andere Waddeneilanden. Vanuit de verte rijst het eiland als een berg op uit de zee. Op Vlieland liggen dan ook de hoogste duinen van alle Waddeneilanden.

Op de westelijke helft van Vlieland, de Vliehors, hebben wind en zee vrij spel. Op geen enkel eiland ligt zo'n uitgestrekte zandvlakte. In het voorjaar broeden er dwergsterns en strandplevieren op de schelpenbanken. Deze vogels zijn erg zeldzaam in Nederland.

Ongeveer op het midden van het eiland liggen de Kroonspolders. Dit stelsel van dijken, rietvelden en plassen trekt het hele jaar door duizenden vogels. Er broeden onder andere lepelaars, verschillende soorten meeuwen, noordse sterns, eidereenden en bruine kiekendieven. In de lente kleurt de eerste Kroonspolder roze van de talloze orchideeën. Dit zijn gevlekte orchissen. Ze zijn vanaf de Postweg goed te bewonderen.

Rustplek voor wadvogels

Boven het Posthuys Wad zwermen enorme wolken wadvogels. Bijvoorbeeld bonte strandlopers, kanoeten, rosse grutto's, goudplevieren. Hier rusten ze en zoeken ze voedsel. Vlieland is hun tussenstop op weg naar het hoge noorden in het voorjaar, of naar Afrika in de nazomer en herfst. Sommige vogels blijven juist hier, zoals de talloze scholeksters en wulpen.

Kleurrijke natuur

In het duingebied kan men uren ongestoord dwalen. Er liggen uitgestrekte heidevelden met vooral kraaihei en ook struikhei. De lage vochtige valleien kleuren roodbruin van de cranberry's en roze van de dophei. In andere delen van de droge duinen is de plantengroei op de ene plek kleurrijk en uitbundig, terwijl elders het zand stuift en duinen begroeid zijn met grijsachtige korstmossen en stugge grassen.

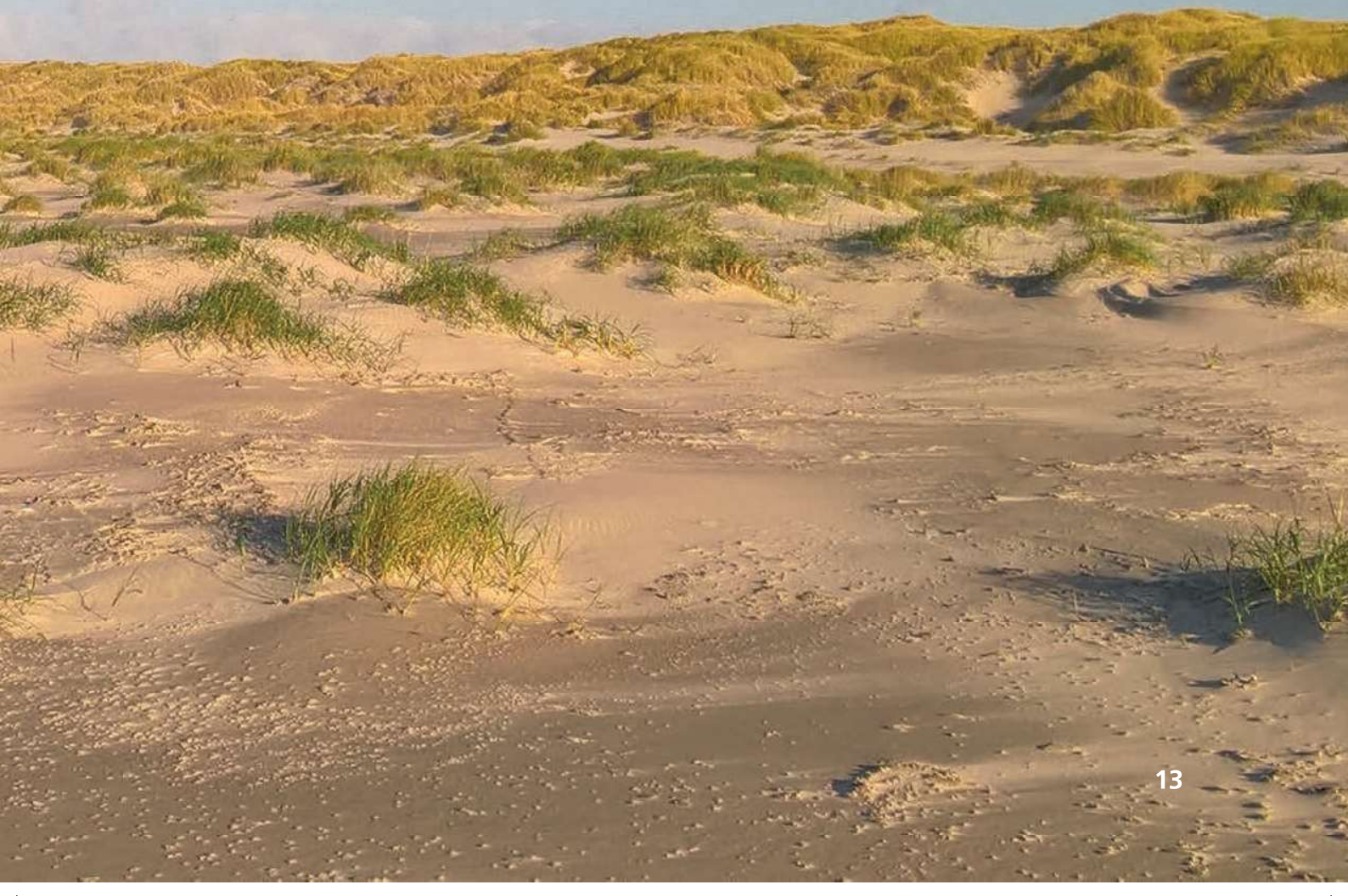
Stuivende duinen

Langs het strand liggen her en der stuivende duinen. Tussen de Vliehors en het Pad van 20 is de afgelopen jaren een groot veld van jonge duintjes ontstaan. Deze worden ook wel embryonale duinen genoemd. De werking van wind en zand zorgt voor een levend landschap met bijzondere planten en dieren. Bovendien kan het eiland dankzij het opstuivende zand meegroeien met het stijgende zeewater.

Tussen paal 40 en 41 zijn de afgelopen vijf jaar jonge duintjes gegroeid.

Meeuwenspektakel

Elk voorjaar ontstaan er weer enorme meeuwenkolonies in de duinen. Van de Meeuwenduinen tot het Zwarte Lid bouwen talloze zilvermeeuwen en kleine mantelmeeuwen hun nesten vlak bij elkaar. Het hele duingebied is dan vol met krijsende meeuwen. Dit is van grote afstand te zien en te horen. Tussen dit spektakel heeft zich ook nog een kolonie lepelaars gevestigd.

De natuur aan banden gelegd

De duinen

Op plekken waar wind en water minder invloed hebben, verschijnen na verloop van tijd struiken en bossen.

Dit is een geleidelijke en natuurlijke verandering die hoort bij de eilanden. Die verandering werd echter nog eens versneld in een veel groter gebied doordat in de eerste helft van de twintigste eeuw met man en macht naaldbossen en helm in de duinen zijn aangeplant. Dit heeft ervoor gezorgd dat het natuurlijke systeem van de duinen op grote schaal is vastgelegd en verstard.

De snelle vermindering van de dynamiek heeft er voor gezorgd dat de bijzondere planten en dieren van de duinen de laatste jaren sterk zijn afgenomen. Sommige dieren zijn zelfs bijna verdwenen en worden nu in Nederland met uitsterven bedreigd.

Boven Bomenland groeien de duinen dicht met Amerikaanse Vogelkers.

“Stuivend zand zorgt voor levende duinen. De laatste 25 jaar zijn de duinen snel dichtgegroeid met helm en duinriet. Daardoor verdwijnt de variatie van het duinlandschap. Vogels, vlinders en bloemen van het open duin kregen het daardoor erg moeilijk”.

De recreant kan volop genieten van de natuur. Toch zijn soms spelregels nodig om de natuur niet te verstoren.

Meer struiken en grassen

Tegenwoordig zit er meer stikstof in de lucht. Dit komt door bijvoorbeeld uitlaatgassen, industrie, schepen en de mest van landbouwvee. De stikstof valt weer neer in de duinen en zorgt zo voor bemesting van de grond. Grassen en struiken gaan dan sneller groeien en vormen dan dichte grasmatten en struwelen. De bijzondere natuur van de duinen verdwijnt door deze verzuivering.

Zoet grondwater voor valleien en bossen

Water is belangrijk voor de natuurgebieden. Zoet grondwater is bepalend voor de kwaliteit van valleien en vochtige bossen in het duingebied. Doordat er in delen aan de rand van het duin sloten zijn gegraven is het daar droger geworden. Hierdoor zijn veel bijzondere planten van natte duinvalleien en vochtige heide verdwenen. De sloten zorgen er ook voor dat het water snel wordt afgevoerd naar zee. Dat is eigenlijk zonde, want met dat water zou juist de zoetwatervoorraad onder de duinen gevoed kunnen worden.

Recreatie en toerisme

De mens heeft niet alleen invloed op de grote natuurlijke processen van wind, water en plantengroei. Ook op kleine schaal kunnen mensen onbedoeld planten vertrappen en dieren verstoren. Jaarlijks komen er veel gasten voor een dag naar het eiland of voor een wat langere vakantie. Het toerisme is van grote

betekenis voor het eiland. Op mooie dagen zijn dan veel mensen in de duinen en op het strand. Zij kunnen zonder problemen volop genieten van de natuur. Toch kunnen wandelaars, mountainbikers, ruiters of loslopende honden de natuur soms verstoren. Daarom is het nodig om een paar spelregels af te spreken. Zo zijn er bijvoorbeeld ook afspraken gemaakt met de Vliehorsexpres en de motorcrossvereniging.

Jutten en vissen

Er zijn ook activiteiten die van oudsher op het eiland plaatsvinden. Bijvoorbeeld jutten, vissen met vast vistuig, botlijnen, fuiken en staand wand. Dit wordt kleinschalig historisch medegebruik genoemd. Deze activiteiten hebben geen invloed op de veranderingen in de natuur, maar gaan duurzaam samen. Het kleinschalig historisch medegebruik heeft ook een economische betekenis: bewoners brengen kennis, ervaring en betrokkenheid met deze activiteiten over aan anderen. Dit kan de aantrekkelijkheid en de identiteit van het eiland versterken.

Een beheerplan om de Natura 2000-gebieden te beschermen

Om er voor te zorgen dat de natuur weer de ruimte krijgt die nodig is, heeft de Rijksoverheid doelen voor Vlieland vastgesteld. Dit is gedaan met een aanwijzingsbesluit. Hierin staat ook de begrenzing van het Natura 2000-gebied op Vlieland. Daarna is voor Vlieland een beheerplan opgesteld. Daarin staat welke maatregelen er moeten komen om de doelen te behalen. Op die manier houden we de natuurwaarden in stand.

De provincie Fryslân heeft samen met het Ministerie van Economische Zaken de beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden in Fryslân. Het Natura 2000-beheerplan voor Vlieland is in goed overleg met vertegenwoordigers van Vlielandse organisaties geschreven.

De belangrijkste knelpunten die in het beheerplan van Vlieland staan zijn:

- De duinen zijn te sterk vastgelegd
- De duinen zijn plaatselijk verdroogd
- De duinen zijn plaatselijk verruigd en vergrast
- Er valt teveel stikstof op de duinen
- Verstoring van vogels die op het strand broeden

Maatregelen om de Natura 2000-doelen op Vlieland te behalen

Als we de Natura 2000-doelen willen halen, dan is het belangrijk dat het huidige beheer in de natuurgebieden wordt voortgezet. Het gaat om:

- De begrazing in de duinen
- Het maaibeheer in enkele duinvalleien en graslanden
- Langzame omvorming van delen van de naaldbossen naar meer gevarieerde loofbossen
- Delen van de duinen, de Vliehors en de gehele Kroonspolders tijdelijk in de broedtijd afsluiten, voor de rust van broedende vogels

Naast het huidige beheer staan in het beheerplan voorstellen voor nieuwe maatregelen. Ze staan hier op een rijtje:

Verstuiving in de duinen stimuleren

Door plaatselijk de bodem van de duinen een stukje af te graven en los te maken, kan het zand daar weer gaan stuiven. Dit is als het ware een verjongingskuur voor het duin. De veiligheid mag nooit in gevaar komen. Daarom wordt altijd heel zorgvuldig uitgezocht wat kan en wat niet kan.

De waterhuishouding aanpassen

Voor de bijzondere plantengroei in de Telefoonpaalvallei en in de Eerste Kroonspolder waren de sloten wat te diep. Inmiddels hebben Wetterskip Fryslân en Staatsbosbeheer in de nazomer van 2016 de waterhuishouding al aangepast. Het kalkhoudende grondwater uit de Meeuwenduinen kan nu beter bij de plantenwortels komen. Ook wordt het water langer vastgehouden in de Eerste Kroonspolder. Voor de natuur is dit een belangrijke verbetering. Tussen de Derde en de Tweede Kroonspolder is een doorbraak gemaakt. Nu kan het zeewater dieper het gebied indringen. Bij de Oude Eendenkooi, Nieuwe Eendenkooi en Lange Paal zijn sloten gedempt en anderen zijn ondieper gemaakt. Speciale stuwen zorgen ervoor dat het water minder snel naar de Waddenzee wegstroomt. Het zoete grondwater in de duinrand komt nu hoger te staan. Tegelijk is er voor gezorgd dat de Postweg droog blijft.

Verruiging van de duinen terugdringen

Verschillende dieren begrazen stukken van de duinen op Vlieland: Schotse Hooglanders en Soayschappen begrazen het grote gebied de Vallei van het Veen. Dit doen ze al sinds 1993 het hele jaar rond. Op andere delen in de droge duinen worden 's winters paarden en pony's ingeschaard. Deze dieren hebben de ruigten al goed weggegraasd. De duinen zijn hier nu rijker aan bloemen en korstmossen. In de Vallei van het Veen zorgden de runderen en Soayschappen ervoor dat het duingebied open bleef. Binnen uitsparingen van paaltjes en draad zijn ruigten en struiken gaan groeien. De dieren konden daar niet bij komen. Op de foto hieronder ziet u het verschil tussen wel en niet begraasd. Daarom is het belangrijk dat de duinen op meer plaatsen begraasd worden. Samen met vertegenwoordigers uit de bevolking van Vlieland is onderzocht waar en hoe de begrazing uitgebreid kan worden.

Beschermen broedplaatsen op het strand

Op de stranden zijn plaatselijk veel recreatieve activiteiten. Dat kan een probleem zijn voor de vogels die op het strand broeden, zoals plevieren of dwergsterns. Om die reden worden op het strand broedplaatsen van beschermde vogelsoorten afgezet. Dit gebeurt al op delen van de Vliehors. In overleg met vertegenwoordigers uit de bevolking van Vlieland, gemeente, Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat en Defensie zal jaarlijks worden bekeken waar en hoe ook andere delen beschermd kunnen worden tijdens de broedperiode. Om verstoring van vogels in de duinen tegen te gaan is het belangrijk om honden aan te lijnen.

Uitvoering: Start en monitoring

In 2016 is het beheerplan vastgesteld door de ministers van Economische Zaken en Infrastructuur en Milieu en door Gedeputeerde Staten van Fryslân. De uitvoering is nu van start. Voor sommige maatregelen geldt dat ze direct zichtbaar zijn. Bijvoorbeeld de bescherming van broedplaatsen. Voor andere maatregelen geldt dat het resultaat pas na jaren zichtbaar wordt. Bijvoorbeeld bij begrazing in de duinen. Om de effecten van de maatregelen te kunnen volgen, is het noodzakelijk de ontwikkelingen goed in de gaten te houden. Beheerders, vrijwilligers en andere organisaties verzamelen gegevens.

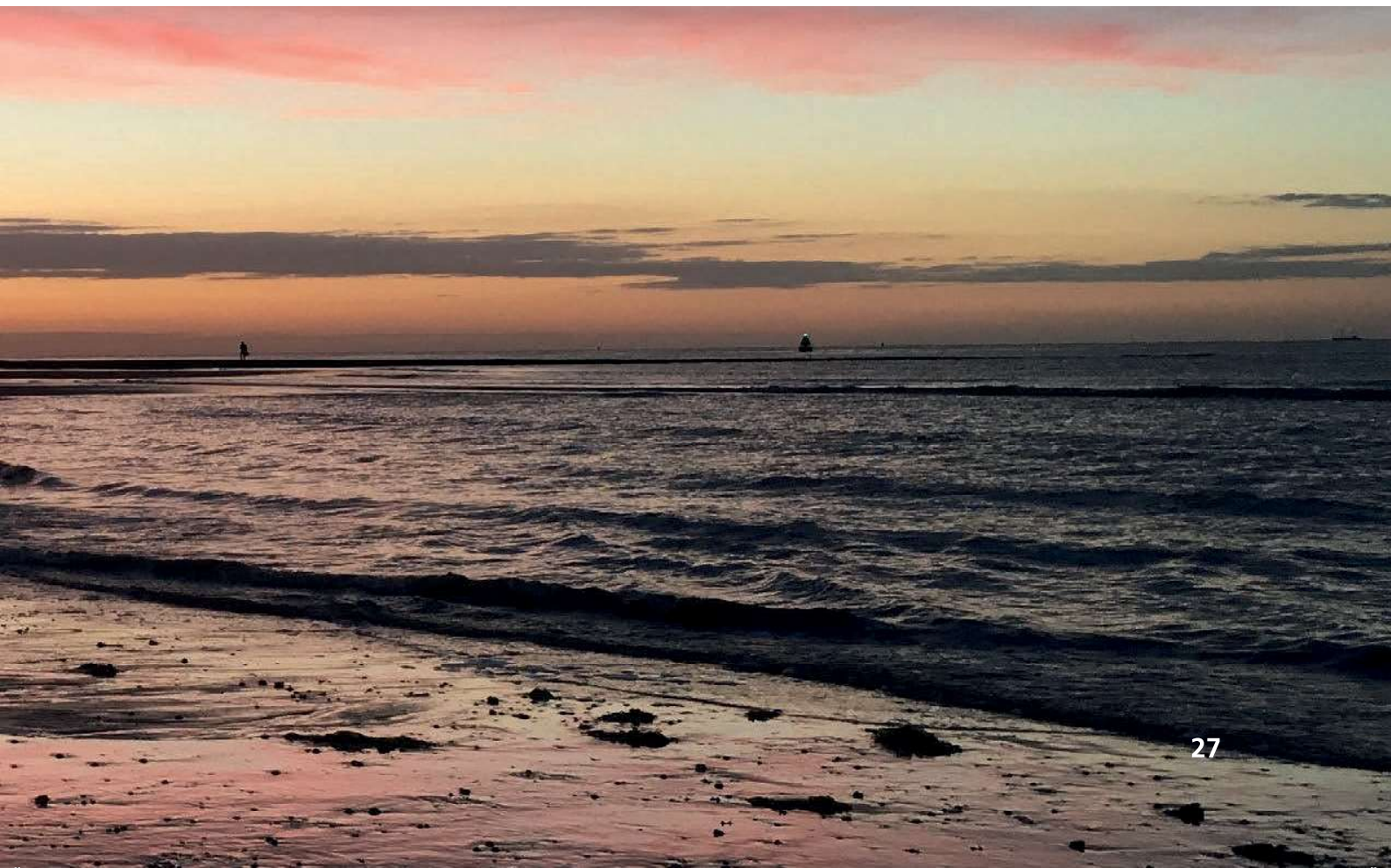

Hoe kunt u meedenken?

In de beheeroverleggroep zijn vele eilander organisaties vertegenwoordigd. Hier worden de bewoners en organisaties op de hoogte gehouden van de voortgang van de uitvoering van het beheerplan. Verder denken een aantal inwoners mee over uitwerking van maatregelen. Dit gaat met name over begrazing, plaggen en stimuleren van verstuiving. Wanneer er plannen concreter zijn uitgewerkt, krijgt u meer informatie tijdens inloop- of voorlichtingsbijeenkomsten.

Wanneer heeft u een vergunning nodig voor uw activiteiten?

De meeste huidige activiteiten kunnen (onder voorwaarden) gewoon doorgaan en vormen geen knelpunt voor de Natura 2000-doelen. Voor een beperkt aantal activiteiten zijn voorwaarden opgenomen in het beheerplan. Binnen deze voorwaarden kunnen de activiteiten doorgaan. Heeft u nieuwe ideeën voor projecten die niet in het beheerplan staan beschreven? Dan kan het zijn dat u een vergunning nodig hebt. De provincie of gemeente toetst dan of uw activiteit invloed heeft op de Natura 2000-doelen. Dan weet u of u een vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet nodig heeft of niet.

Wat kunt u doen voor de natuur op Vlieland?

- Op het strand met voertuigen zo veel mogelijk rijden onder de gemiddelde hoogwaterlijn om jonge duintjes, strandbroeders of overtijende vogels te ontzien;
- Afgesloten broedgebieden op het eiland niet betreden;
- In de duinen honden aan de lijn. In de bossen, rond het dorp en op het strand mogen ze los.

Voor meer informatie kunt u terecht op de website
www.fryslan.frl/natura2000

Klant Contact Centrum provincie Fryslân
provincie@fryslan.frl | 058 292 5925